

त्रिंशाः" शतपथब्राह्मणे १३।५।४।२० । अध्यायादि ।
 त्रिणाचिकेत पु० त्रिःकत्वञ्चितो नाचिकेतोऽग्निर्वेन पृषो०
 संज्ञात्वात् णत्वम् । कथ्ययुभेदे "ह्यायातपौ ब्रह्मविदो
 वदन्ति पञ्चाग्नयो ये च त्रिणाचिकेताः" इति श्रुतिः
 "त्रिणाचिकेतः पञ्चाग्निस्त्रिसुपर्णः षडङ्गवित्" मनुः ।
 त्रित पु० १४६६।६० पृ० एकतशब्दोक्तो आम्रो १देवभेदे ब्रह्म-
 णो मानसपुत्ररूपे शकृषभेदे च त्रिषु क्षित्यादिस्थानेषु
 तायमानः ताय-ड । त्रिषु विस्तीर्णतमे श्रव्यातकीर्त्तौ च
 त्रि० "यस्य त्रितो व्योजसा वृत्तं विपर्वमर्हयत्" ऋ० १।
 १८७।१। [तच्छां त्रितये । स्त्रीत्वे वा ङीप् ।
 त्रितत्त न० स्त्री त्रयाणां तच्छां समाहारः अच् समा०
 त्रितय न० स्त्री त्रयाणामवयवः तयोऽवयवा येषाम् वा तयप् ॥
 त्रयशब्दार्थे १ त्रित्वसंख्यायाम् "ब्रह्महत्याव्रतं वापि
 वत्सरत्रितयं चरेत्" याज्ञ० "उदूहलोकत्रितयेन सास्य-
 तम्" माघः । "वरमाप स दिष्टपिष्टपतितयानन्यसदृग्-
 गुणोदयाम्" नैष० । स्त्रियां ङीप् । शतब्रह्मत्रान्विते
 त्रि० । "पतिश्वशुरता ज्येष्ठे पतिदेवरतानुजे । इतरेषु
 च पाञ्चाल्याः त्रितयं त्रितयं त्रिषु" उद्भटः । "त्रितयं
 ज्ञानमयेन चक्षुषा" रघुः । "प्रणवव्याहृतिस्यां च
 गायत्र्या त्रितयेन च । उपास्यं परमं ब्रह्म आत्मा यत्र
 प्रतिष्ठितः" यो० याज्ञ० । [धिमौ तिकाधिदैविकरूपे दुःखतये ।
 त्रिताप न० त्रयाणां तापानां समाहारः । आध्यात्मिका-
 त्रिदण्ड न० त्रयाणां दण्डानां समाहारः । १ चतुरङ्गुणो-
 बालवेष्टनादन्योन्यसंबन्धे यतेर्दण्डतये । २ वाङ्मनःकाय-
 दण्डतये च । तदस्मास्तीति अच् । ३ संन्यासाश्रमे पु० ।
 त्रिदण्डशब्दे दृश्यम् । "यस्त्वसंहतषड्वर्गः प्रचण्डेन्द्रि-
 यसारथिः । ज्ञानवैराग्यरहितस्त्रिदण्डसुपजीवति" भाग०
 त्रिदण्डन् पु० त्रिदण्डमस्त्यस्य इति । सन्ध्यासाश्रमे । "वा-
 ग्दण्डेऽथ मनोदण्डः कायदण्डस्तथैव च । यस्यैते नि-
 र्हिता बुद्धौ त्रिदण्डोति स उच्यते । त्रिदण्डमेतच्चिन्तय
 सर्वभूतेषु मानवः । कामक्रोधौ तु संयस्य ततः सिद्धिं
 नियच्छति" मनुः । "त्रिदण्डप्रहणादेव प्रेतत्वं नैव
 जायते । अहन्येकादशे प्राप्ते पार्वणन्तु विधीयते"
 लिखि० सं० तस्यापि पार्वणं श्राद्धं विहितम् ।
 त्रिदला स्त्री त्रीणि त्रीणि दलानि प्रतिपत्तं यस्याः । (गो-
 बालिया) १ गोधापदोक्ततायाम् जटा० । २ विल्लहचे पु० ।
 त्रिदलिका स्त्री त्रीणि दलानि प्रतिपत्तेऽस्याः कप् कापि
 अत इत्वम् । चर्म्म कसालतायां शब्दच० ।

त्रिदश पु० त्रिसो दशा जन्मसत्ताविनाशाख्या न तु वृद्धि
 परिणामक्षया मर्त्यानामिव यस्य, त्रीन् तापान् दर्शति
 वा दश-धजर्थे संज्ञायां कर्त्तरि को वा । १ देवे अमरः ।
 अथ वा त्र्यधिकास्त्रिरष्टत्ताश्च दश परिमाणेषां उच्-
 समा० शाक० अधिकाष्टतशब्दलोपः एकस्यैव त्रिशब्दस्य
 तन्वतयोच्चारणात् उभयार्थपरत्वम् । त्र्यस्त्रिंशन्मुख्य-
 गणवत्सु २ देवेषु अयमेव पक्षः श्रुत्यनुगुणः त्री च दश
 चेति छान्दोग्ये ऽभिहित्वात् त्र्यधिकाष्टत्परताद्योतन-
 तार्थं त्री चेति द्विवचनान्ततया निर्द्देशः । ते च देवाः
 "अर्का द्वादश, रुद्रा एकादश, वसोऽष्टौ, अश्विनौ द्वा-
 विति । अश्विनीकुमारौ विहाय इन्द्रः प्रजापतिश्चेति वा
 द्वाभ्यां पञ्चान्तरे संख्यापूरणं त्र्यस्त्रिंशत्परिशब्दे मूलं
 दृश्यम् "तस्मिन् मघोनस्त्रिदशान् विहाय" कुमा० ।
 "त्रिदशैर्दिशे नमः" भावः । त्रिसो दशा जाप्यदाद्यवस्था
 यस्य । २ जीवे त्रिदशाध्यक्षशब्दे दृश्यम् ।
 त्रिदशगुरु पु० इत० वृहस्पतौ । "धूमामेऽनाष्टिस्त्रिदशगुरौ
 नृपवधो दिवा दृष्टे" वृ० सं० ८ अ० ।
 त्रिदशगोप पु० त्रिदशो देवभेद इन्द्रः गोपो रक्षकोऽस्य
 तस्य वर्धाभवत्वात् । इन्द्रगोपकीटे "अहृष्टे त्रिदशगोपमा-
 त्रके" रघुः । [प्यादयोऽप्यत्र ।
 त्रिदशदीर्घिका स्त्री इत० । गङ्गायां हेमच० । त्रिदशवा-
 त्रिदशपति पु० इत० । इन्द्रे त्रिदशेश्वरादयोऽप्यत्र ।
 त्रिदशमञ्जरी स्त्री त्रिदशप्रिया मञ्जरी यस्य संज्ञात्वात्
 न कप् । तुलस्याम् राजनि० ।
 त्रिदशबधू स्त्री इत० । अप्सरःसु त्रिदशवनितादयोऽप्यत्र
 "कैलासस्य त्रिदशवनितादर्पणस्यातिथिः स्याः" मेघ० ।
 त्रिदशवर्त्मन् न० इत० । नभसि शब्दार्थचि० । [नैष० पारस्करः
 त्रिदशसर्षप पु० त्रिदशप्रियः सर्षपः । १ देवसर्षपे सर्षपभेदे
 त्रिदशाङ्गुश पु० इत० । वजे शब्दार्थचिन्तामणिः ।
 त्रिदशाचार्य्य पु० इत० । वृहस्पतौ हलायु० ।
 त्रिदशाधिप पु० इत० । शक्रे ।
 त्रिदशाध्यक्ष पु० विष्णौ "त्रिपदस्त्रिदशाध्यक्षः" विष्णुसं० ।
 अस्य व्युत्पत्तिर्मांश्वे दर्शिता यथा "शुभावेशेन संजाता-
 स्त्रिसो दशा अयस्याजागदायस्तासामध्यक्ष इति
 त्रिदशाध्यक्षः । त्रिदशानां वाऽध्यक्षः स्वामी" ।
 त्रिदशायन पु० त्रिदशानामयनं यत्र । विष्णौ "नारायणाया-
 त्मभवायनाय लोकायनाय त्रिदशायनाय" हरि० १५४ अ० ।
 त्रिदशायुध न० इत० । १ वजे त्रिकाण्डे । २ इन्द्रधनुषि च ।